

נושא העבודה:

גניבה

העבודה מוגשת בחסות "נוער שוחר משפט עברי"

הקדמה:

נושא עבודתי הינו "גניבה".

למרות שלא ניתנה בידי הזכות לבחירת נושא עבודה זאת, אני מרוצה ומסופק מאוד שנבחר לי נושא זה. לאחר קריאת חומרים בנושא, מצאתי בנושא זה צד מעניין, נכספתי לעובדה שגניבה זה לאו דווקא לקיחת חפץ פיזית, ושמחתי שניתנה לי הזכות להכיר את העבירה מזוויות שונות.

נושא זה בעיניי הינו נושא כלל עולמי, משום שאת פעולת הגניבה ניתן לחוות בכל מקום בעולם, ויתרה מזאת, מקריאת החומרים עולה כי עבירה זו הינה עבירה ותיקה, שניתן למצוא אותה במספר מקומות בתנ"ך.

אני פותח את עבודה זאת עם החזקה בדעה שגניבה הנעשית בידי הגנב, נעשית מטעם מעמד נמוך אליו הגיע. שכן, אם לא היה מגיע אליו, לא היה נזקק הוא לגנוב.

ארצה להוסיף, שבעתיד אהיה מעוניין להיות עורך-דין, אך עדיין איני יודע איזה תחום מעניין אותי. ומשום כך, אני מקווה שכתובת עבודה זו תוכל לתת לי כיוון חדש לחשוב עליו דבר שיוכל לתרום לי מאוד.

תוכן עניינים :

4.....	מבוא
5-9.....	פרק ראשון- גניבה במשפט העברי
5-8.....	מקורות ראשונים + תלמודיים
9.....	ספרות מחקר
10-15.....	פרק שני- גניבה במשפט הישראלי
10.....	חקיקה
11-12.....	פסיקה
13-15.....	ספרות אקדמית
16-17.....	פרק שלישי- השוואה בין המשפט העברי לישראלי
18.....	סיכום
19.....	נספחים
20.....	ביבליוגרפיה

מבוא :

בעבודה זאת אעסוק בנושא הגניבה, תוך בחינת מקורותיה הלכותיה וחוקיה במשפט העברי ובמשפט הישראלי. אבחן נושא זה בעזרת אתרים, ספרים קדומים בעלי חשיבות לעם היהודי ומאמרים. אני סבור כי קיים חומר רב באשר לעבירת הגניבה גם במשפט העברי וגם במשפט הישראלי, ולפיכך תהיה חשיבות לסדר הדברים וריכוזם בעבודה זאת, תוך ציון מקורותיהם.

פרק ראשון- גניבה במשפט העיברי

המקור הראשוני בו מוזכר האיסור לביצוע פעולת הגניבה הוא מהנאמר בתורה :
"לֹא תִגְנְבוּ וְלֹא תִכְחָשׁוּ וְלֹא תִשְׁקְרוּ אִישׁ בְּעֵמִיתוֹ"¹. אם וכאשר, אדם גונב מאדם
אחר למרות איסור זה מהתורה, אינו נענש במלקות, היות שבאפשרותו וחובתו
להשיב לבעלים את אשר גנב (הרי הוא לאו הניתק לעשה²), אך יוכל להיענש במלקות
לאחר השבת ותיקון הגניבה ואם קיים צורך גם בתשלום פיצויים.

רבים סבורים כי איסור הגניבה מוזכר לראשונה במעמד הר סיני על גבי לוחות
הברית-"לא תגנוב", אחת מעשרת הדיברות, אולם הזכרה זאת למעשה מתפרשת על
ידי חז"ל כאיסור על חטיפת אדם, נפשות, ולא רכוש. לפי מצווה זו, אסור לחטוף
אדם מישראל. איסור גניבת רכוש נלמד מהפסוק הנאמר לעיל מתוך ספר "ויקרא".

הרמב"ם אשר כותב את המשנה לתורה במצרים, מתייחס בספר נזקים³ לעיניין
הגניבה בכמה הלכות שונות, הנוגעות בהיבטים שונים. הנה כמה הלכות מהותיות :

הלכה א- כל א הגונב ממון משוה פרוטה ולמעלה עובר על לא תעשה שנאמר לא
תגנוב. ואין לוקין על לאו זה שהרי ניתן לתשלומין שהגנב חייבתו תורה לשלם. ואחד
הגונב ממון ישראל או הגונב ממון עכו"ם ואחד הגונב את הגדול או את הקטן.
פירושה: לפי הכתוב ניתן להסיק כי שגניבת ממון עפ הרמב"ם נחשבת למצוות לא
תעשה, שעליה אין עונש מלקות בכדי שניתן יהיה לגנב להחזיר חובו. מדובר גם על
הגניבה הקטנה ביותר.

הלכה ב- אסור לגנוב כל שהוא דין תורה. ואסור לגנוב דרך שחוק או לגנוב על מנת
להחזיר או על מנת לשלם הכל אסור שלא ירגיל עצמו בכך.
פירושה: הרמב"ם אוסר על גניבת דברי תורה, ומוסיף כי גם גניבה למטרת השבה
אינה מותרת, מפאת העיניין שהגנב לא יתרגל לגנוב.

הלכה ג- איזהו גנב זה הלוקח ממון אדם בסתר ואין הבעלים יודעים. כגון הפושט
ידו לתוך כיס חבירו ולקח מעותיו ואין הבעלים רואים וכן כל כיוצא בזה. אבל אם
לקח בגלוי ובפרהסיא בחוזק יד אין זה גנב אלא גזלן. לפיכך ליסטים מזויין שגנב
אינו גזלן אלא גנב אף על פי שהבעלים יודעים בשעה שגנב.

¹ ויקרא פרק י"ט פסוקים יא יב

² לאו הניתק לעשה הוא סוג של לאו (מצוות לא תעשה) בתורה, שכאשר עוברים עליו, מתחייבים במצוות עשה
שמאפשרת לתקן את העבירה. על לאו הניתק לעשה לא נענשים בעונש מלקות, בכדי שניתן יהיה תיקון.

³ הרמב"ם, ספר נזיקין, הלכות גניבה א

פירושה- הרמב"ם מפריד בין "לגנוב" ל- "לגזול". שכן, אדם אדם הלוקח בסתר מחברו יקרא "גנב". בעוד שאדם הלוקח בגלוי בניגוד לרצון חברו, ייקרא "גזול"

הלכה ה- גנב שהודה מעצמו שגנב משלם את הקרן ופטור מן הכפל שנאמר אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים ולא המרשיע את עצמו משלם שנים. והוא הדין לכל הקנסות שהמודה בהן פטור.

פירושה- גנב אשר הודה מעצמו במעשה הגניבה שביצע, דינו יהיה החזרת הרכוש הגנוב אך יהיה פטור מתשלומי כפל⁴

- תשלומי כפל הם דווקא לגנב. ואילו גזול, שעושה זאת בגלוי ובוהות ידועה, אינו משלם אלא, קרן⁵. הגמרא, במסכת בבא קמא, מנמקת זאת בכך שגנב הגונב בחשאי כדי שלא יראוהו, מחשיב בכך את כבודו בעיני הבריות⁶ יותר מכבוד הקדוש ברוך הוא. שכן הוא מראה שהוא מפחד מהבריות, ואילו מבוראו אינו ירא, ועל כן עונשו גדול יותר, מגזול שאינו ירא גם מהבריות. הרמב"ם מסביר את דין כפל, כמידה כנגד מידה. ראוי שייגרם לגנב אותו הפסד שרצה לגרום לזולתו.

הלכה ו- תשלומי כפל נוהגין בכל, חוץ משה ושור שהגונב את השור או את השה וטבח או מכר משלם על השה תשלומי ארבעה ועל השור תשלומי חמשה⁷.
פירושה: אדם אשר גונב שה יחוייב בתשלומי ארבעה, בעוד שאדם הגונב שור יחוייב בתשלומי חמישה.

- ישנו במדרש ביאור בטעם ההבדל בין גונב שור שחייב חמש לגונב שה שחייב ארבע. לדעת המדרש: הקנס על גניבת השה נמוך יותר מזה של גניבת השור, משום שהתורה חסה על הגנב שנאלץ מן הסתם לשאת את השה על כתפיו, ולהתבזות בכך.

הלכה ח- קטן שגנב פטור מן הכפל ומחזירין לו דבר הגנוב ממנו. ואם אבדו אינו חייב לשלם אף הקרן ואפילו לאחר שהגדיל.
פירושה: הלכה זאת מתייחסת לגניבת קטין. לפיה, קטין פטור מתשלומי כפל, אלא

⁴ תשלומי כפל הם תשלומי קנס ופיצויים בהם מחוייב גנב בתוספת להחזרת עצם הגניבה עליו לשלם שנית כפי ערכה. סכום הכפל נקבע לפי שווי החפץ הנגנב בזמן המשפט. ולא לפי שווי בזמן הגניבה.

⁵ דבר הגניבה

⁶ הברואים, בני אדם.

⁷ בדין העברי, תשלומי ארבעה וחמישה הם תשלומי קנס המושגים על מי שגנב שור או שה או מכר את הגניבה לפני שנתפס.

מחוייב רק בהחזרת הדבר הגנוב (תשלומי קרן). אף, במקרה בו איבד הקטין את הדבר הגנוב, אינו חייב דבר.

הלכה י- ראוי לבית דין להכות את הקטנים כפי כח הקטן על הגנבה כדי שלא יהיו רגילין בה. וכן אם הזיקו שאר נזקין. וכן מכין את העבדים שגנבו או שהזיק מכה רבה כדי שלא יהיו רגילין להזיק.

פירושה: בעת שקטינים מבצעים מעשים הכרוכים בנזק מזערי, או גניבה, ניתן לבית הדין להכותם בכדי לחנכם, כדי שלא יתרגלו לבצע עבירות מסוג זה.

הלכה יב- הגניבה עצמה שהיא ביד הגנב ולא נשתנית חוזרת לבעליה בין לפני יאוש בין לאחר יאוש אלא שאחר יאוש השבח לגנב כמו שבארנו.

פירושה: גנב אשר גנב דבר מה אינו מחוייב להחזיר את דבר גניבתו לבעלים במצב בו הבעלים מתייאש מחיפוש דברו הגנוב. במצב בו הגנב כן משיב לבעליו את הדבר הגנוב גם לאחר שהתייאש הבעלים מחיפוש הדבר, מגיעים לגנב שבחים.

הלכה טז- הגנב שגנב וטבח או מכר לפני יאוש בעלים אע"פ שלא קנה לוקח והרי הגניבה חוזרת בעצמה מיד הלוקח הרי זה משלם תשלומי ארבעה וחמשה. ואין צריך לומר אם טבח או מכר לאחר יאוש שהוא משלם תשלומי ארבעה וחמשה שהרי הועיל במעשיו וקנה הלוקח.

פירושה: במקרה בו גנב מבצע פעולת מכירה או טבח בדבר גניבתו לפני ייאוש הבעלים מחיפוש הדבר הגנוב- הוא מחוייב בתשלומי ארבעה וחמישה. אך אם התייאשו הבעלים מחיפוש הדבר, הוא אינו יהיה מחוייב בתשלומי פיצויי ארבעה וחמישה.

הלכה יז- הגנוב מגנב אחר אע"פ שנתייאשו הבעלים אינו משלם תשלומי כפל ואם טבח ומכר אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה לגנב הראשון שהרי דין הבהמה הזאת לחזור בעיניה לבעלים ולא קנאה הגנב ולבעלים אינו משלם הכפל או ארבעה וחמשה מפני שלא גנבה מרשותן.

פירושה: במקרה בו גנב א' גונב מגנב ב' דבר הנגנב ע"י גנב ב' קודם לכן, גנב א' מזוכה מדין גניבתו (תשלומי כפל, תשלומי ארבעה וחמישה) מפני שדין הדבר הגנוב (במקרה זה בהמה) הוא לחזור לבעליו המקוריים. וכן, גנב א' לא גנב את הדבר מהבעלים המקוריים.

אלו הם למעשה חלק ניכר ומהותי מהחוקים והדינים שהיו מקובלים בתקופה בה המשפט העיברי היה מקובל ע"פ הרמב"ם.

שולחן ערוך חושן משפט⁸ מוסיף ונותן את הלכותיו הרבים וסעיפיו לגביי הגניבה. לעיתים הוא אף חוזר על דברי הרמב"ם המוצגים לעיל, לדוגמא: ההבדל שבין גנב לגזלן, הדין על גניבת תורה, הכאת קטינים באשר לגניבתם ועוד...

כמה חידושים באשר לדיניי גניבה אשר מצויים בשולחן ערוך חושן משפט הן סיטואציות העוסקות בהסגות גבול ובעוד מצבים שונים. לדוגמא-

איסור גניבה ומי נקרא גנב ומאיזה שעה מתחייב סעיף ז

ראובן שראה שמעון שנכנס לבית לוי וגנב חפץ אחד ובא אותו חפץ ליד ראובן והחזירו (לשמעון) אין לוי יכול להוציא ממנו בדין:

לפי הדברים, שימעון אינו חייב בדין ללוי משום שראובן אשר היה נוכח למראה הגניבה, עבר על מצוות "השבת אבידה"⁹, ונתן לשמעון הגנב את החפץ שגנב. המשמעות היא שחובת ההשבה חלה על ראובן, ולפיכך שמעון זכאי.

דין אשה ועבד וקטן שגנבו סעיף ד

עבד שגנב מחזירין קרן לבעלים אם הוא בעין ואם אינו בעין אין בעליו חייב לשלם נשתחרר העבד חייב לשלם אם יש לו:
ניתן להבין כי עבד שגנב ממעבידו חייב להחזיר לו את הקרן אם הוא מוצא אותו, ובנוסף אם יש באפשרותו לשלם פיצויים.

דין הגונב חלבו של חברו ואכלו סעיף א

גנב חלבו של חברו ואכלו- משלם לו דמי חלבו.
הדין על גניבת אוכל מחבר הוא תשלום דמי האוכל.

אסור לקנות שום דבר מהגנב והקונה מגנב מפורסם או אינו מפורסם סעיף א
אסור לקנות מהגנב החפץ שגנב ועון גדול הוא שהרי מחזיק ידי עוברי עבירה וגורם לו לגנוב גניבות אחרות שאם לא ימצא לוקח אינו גונב
חל האיסור לקנות דבר גנוב מגנב, שכן יכול הגנב לגרום לביצוע גניבות אחרות.

⁸ חושן משפט הוא שמו של החלק הרביעי והאחרון בספר ארבעה טורים של רבי יעקב בן אשר, ושל החלק המקביל לו בשולחן ערוך.

⁹ השבת אבדה היא מצוות עשה שבין אדם לחברו המחייבת להחזיר אבדה לבעליה

ספרות מחקר:

הרב דוב ליאור דן בשאלה, האם גניבה למטרת פיקוח נפש היא מותרת? שכן, פיקוח נפש דוחה שבת.

שאלה תיאורתית שהרב נשאל לגביה:

אם פיקוח נפש דוחה שבת פשוט שגם דוחה גניבה וגזל.

אך באיזה סדר גודל?

נניח שלאדם יש חובות גדולים ועלולים לפגוע בו בגללם או להבדיל שצריך סכום כסף גדול לניתוח או טיפול מציל נפש או פדיון שבויים כזה או אחר. האם מותר ממש לגנוב סכום גדול בשביל זה? (כל עוד זה לא גורם לפיקוח נפש אחר כמובן) כמו לגנוב כסף מכרטיסי אשראי או שוק שחור או גניבת קנינים רוחניים כמו רעיונות או דעות.

תשובת הרב:

איסור שבת נדחה מפני פיקוח נפש, אך איסור גניבת ממון של מישהו אחר אינו נדחה. אמנם מותר להציל עצמו בממון חברו, אך רק אם זה על מנת לשלם לו בזמן מאוחר יותר שנקבע מראש.

בנוסף, דן הרב יצחק שליט"א יוסף בשאלה האם ניתן מבחינה מוסרית להפציר במוכר שיוריד את מחיר הדבר אשר קונה מעוניין לקנות. ועל כך כותב:
אין להפציר במוכר יותר מדאי שיוריד המחיר, אם המוכר מסכים לזה מחמת בושה והכרח.

פרק שני- גניבה במשפט הישראלי

חקיקה:

במשפט הישראלי, בו בתי המשפט משתמשים כיום כדי לפסוק דינים, קיימת הגדרה למי הוא גנב¹⁰.

383. (א) אדם גונב דבר אם הוא –

- (1) נוטל ונושא דבר הניתן להיגנב, בלי הסכמת הבעל, במרמה ובלי תביעת זכות בתום לב, כשהוא מתכוון בשעת הנטילה לשלול את הדבר מבעלו שלילת קבע;
- (2) בהיותו מחזיק כדין דבר הניתן להיגנב, בפקדון או בבעלות חלקית, הוא שולח יד בו במרמה לשימושו שלו או של אחר שאינו בעל הדבר.

384. הגונב, דינו - מאסר שלוש שנים, והוא אם לא נקבע לגניבה עונש אחר מחמת נסיבותיה או מחמת טיבו של הדבר שנגנב.

לפי ההגדרה הראשונה- ניתן להסיק כי גניבה היא מעשה הנעשה ע"י הגונב ללא הסכמת בעלי הרכוש, והכוונה בגניבה היא להשאיר את הדבר בבעלות הגונב לתמיד. ההגדרה השנייה- מתעסקת בשימושו של הדבר הגנוב לאחר שנגנב, במרמה.

כמו כן, העונש הקבוע בחוק על מעשה הגניבה, הינו מאסר 3 שנים. אולם לסעיף זה נעשה התיקון הראשון, בשנת 2009, שבו הוגדרו גניבות בנסיבות מיוחדות, שהעונש עליהן הוא 4 שנות מאסר¹¹.

למשל:

- (1) הגונב דבר כמפורט להלן, דינו – מאסר ארבע שנים:
 - (2) דבר המשמש חלק מקווי תשתיות, מיתקני תשתיות או חיבור אליהם, או דבר שמטרתו הבטחת בטיחות הציבור;
- לפי סעיף זה, דינו של אדם הגונב דבר אשר מטרתו להבטיח את בטיחות ושלמות הציבור כמו: מתקני תשתיות, הוא 4 שנות מאסר בפועל.
- (3) דבר בעל ערך תרבותי, מדעי, היסטורי, דתי או אומנותי.
- לפי סעיף זה, דינו של אדם הגונב רכוש בעל ערך מדעי, היסטורי, דתי או אומנותי הינו 4 שנות מאסר בפועל.

כפי שצויין לעיל, תיקונים רבים עוד נעשו לסעיפי עבירות הגניבה, וזאת משום שבכל פעם בוצעה עבירה זאת בדרך אחרת ומייחדת, אשר גררה נסיבות מקרה שונות.

¹⁰ חוק העונשין, תשל"ז, 1977 סעיף 383, 384

¹¹ גניבה בנסיבות מיוחדות (תיקון מס' 101) תש"ע-2009

פסיקה:

כך למשל, התרחש מקרה בו :

1. מאיה יונייב ילידת 1981 (להלן: " הנאשמת") עבדה כקופאית בסניף "הום סנטר" (להלן: "המעביד") באזור.

בכתב האישום שהוגש כנגדה, טוענת התביעה שבין ה- 5.4.07 ועד ל- 21.5.07, גנבה ממעבידה 19,354 ש"ח ומוצרים שונים.

בתוך כך, העונש על גניבה ששוויה עולה על 1000 ש"ח, בידי עובד ממעבידו- הינו 7 שנות מאסר.

391. עובד הגונב דבר שהוא נכס מעבידו, או שהגיע לידי העובד בשביל מעבידו, וערכו עולה על אלף שקלים חדשים, דינו - מאסר שבע שנים.¹²

המשפט נוהל בבית המשפט השלום תל אביב יפו, בפני השופטת דורית רייד-שפירא:

סנגורה של הנאשמת טען שמצבה הנפשי של מרשתו בעת ביצוע מעשה הגניבה לא היה יציב. הוא מסביר, כי מרשתו הינה עולה חדשה לארץ, הסובלת מקשיי התאקלמות, ובנוסף מתפקדת כאם יחידה לבן בן ארבע הסובל מבעיות בריאות שונות ובת בת שנתיים וחצי- דבר המעיד על מצבה הכלכלי החריג. בנוסף, הוא טוען כי העבירה נעברה על רקע משבר אישי ולא רקע עברייני או תאוות בצע, כפי שמוכיחה העובדה, שהנאשמת הפקידה את כל הכסף הגנוב בחשבונה בבנק ונמנעה מלהשתמש בו ובפריטים שגנבה, אשר חלקם כלל לא היו נחוצים לה. ובנוסף, החזירה את מלוא הסכום הגנוב מיד לכשנתפסה. הנאשמת קיבלה על עצמה אחריות לעבירות שביצעה, הבינה את חומרתן, חשה בושה ולא סיפרה עליהן לאיש מבני משפחתה.

התובעת, שטענה לעונש, עו"ד לוינזון, התחשבה בנסיבות המקילות: ההחזר שהחזירה הנאשמת את כל שגנבה מהמעביד, העדר הרשעות קודמות ותיקים פתוחים אחרים ואף על פי כן, ביקשה להשית מאסר בפועל ולו קצר, שיכול וירוצה בעבודות שירות, וזאת לנוכח החומרה המיוחדת שבעבירת גניבה ממעביד (שהדין עליה הינו 7 שנות מאסר) שאת אמונו רכשה הנאשמת במהלך חמש שנות עבודתה.

ביהמ"ש קבע לבסוף, כי מטעם הדברים שהושמעו, ומטעם הנסיבות השונות והמיוחדות לנאשמת, עונשה יהיה 5 חודשי מאסר על תנאי, ו50 ימיי עבודות שירות.

¹² גניבה בידי עובד [א/275 רישה] [תשכ"ד] [תיקון מס' 23] תשמ"ח-1988

מקרה נוסף אשר התרחש בשנת 2015 ובו :

2. עובד מכס בכיר גנב סך של כ-43 אלף שקלים, אשר נגנבו במזומן מלקוחות חייבים, במשך תקופה של כשנה. הנאשם אשר עבד כמנהל מדור גבייה בבית המכס בירושלים, גבה מלקוחות ששילמו במזומן לצורך כיסוי חובותיהם כ-43 אלף שקלים. אך במקום להפקיד את הכספים בחשבון, הכניס אותם לכיסו הפרטי.

החוק במדינת ישראל קובע, כי עובד ציבור הגונב נכסי מדינה (מכח עבודתו), אשר שויים עולה על 1000 שקלים- דינו מאסר 10 שנים.¹³

390. עובד הציבור הגונב דבר שהוא נכס המדינה או דבר שהגיע לידי מכוח

עבודתו, וערכו עולה על אלף שקלים חדשים, דינו - מאסר עשר שנים.

המשפט נוהל בבית המשפט המחוזי בירושלים, בפני השופטת תמר בזק-רפפורט :

עורך דינו של הנאשם והנאשם טענו את קיומן של נסיבות מקלות בענייניו, כגון: עברו הנקי, השבת הכספים שגנב ושיתוף הפעולה שלו עם רשויות החוק. בנוסף, ביקשו לשקול לחיוב את העובדה שהגיע מיוזמתו והתוודה במשטרה על המעשים מבלי שידע שמתנהלת כנגדו חקירה במקביל. לטענתו, המעשים שביצע הרסו את חייו, כלכלית ונפשית, והוא הביע חרטה עליהם. כמו כן, הוא הפנה לתסקיר שלפיו הוא זקוק לטיפול נפשי בעקבות התהום שנפל אליה כתוצאה מהזעזוע שספג, וביקש את מידת הרחמים מבית המשפט גם לאור העובדה שהשיב את כל הכסף שלקח.

המאשימה עתרה לעונש של 14 חודשי מאסר, קנס גבוה ותשלום פיצויים למתלוננים. וזאת בטענה שלא מדובר במעשה חד פעמי אלא בעבירה שיטתית ומתמשכת, אשר מלבד הפגיעה שגרמה לקופת הציבור, היא פגעה גם בלקוחות החייבים שהוענשו עקב אי תשלום החובות. וכן, פגעה באמונו של הציבור ברשויות. היא אמנם טענה שאפשר לשקול לזכותו את הודאתו במעשים ואת החרטה שהביע, אך מצד שני יש לתת לכך משקל מוגבל היות שמדובר בשחיתות שלטונית.

השופטת התייחסה לפרשה כך שמצד אחד, העבירה היא תולדה של תכנון ובוצעה לאורך תקופה ארוכה. אך עם זאת, מצד שני סכום הגניבה הכולל אינו גבוה באופן מיוחד. הסיבות שהביאו אותו לבצע את העבירה נותרו לא ברורות, לאור הפערים והסתירות השונות שנתגלו בגרסותיו. היא שקלה לחיוב את חרטתו, עברו הנקי, השבת הכספים ושיתוף הפעולה שלו עם רשויות החוק. עם זאת החליטה שלא ניתן להימנע ממאסר בפועל, היות שמדובר במעילה של עובד ציבור. משכך, הוא נשלח לרצות 12 חודשים מאחורי סורג וברית, וכמו כן הוא יפצה שניים מקורבנות העבירה בסך כולל של 5,000 שקלים.

¹³ גניבה בידי עובד הציבור [א/274] [תשכ"ד] [תיקון מס' 23] תשמ"ח-1988

זכויות יוצרים כחלק מקניין רוחני- משפט ישראלי :

זכות היוצרים באה במטרה להגן על נכסיהם של יוצרים, מגניבתם, ונחשבת לאחד הענפים של תורת הקניין הרוחני. הקניין הרוחני מתייחסת במהותו לזכויות הבלתי חומריות, להבדיל מזכויות הקניין בנכס גופו. למשל, באה הבחנה זאת לידי ביטוי באשר ליצירה ספרותית: הזכות בגוף כתב היד, לבין הזכות למה שכתוב בכתב היד (התוכן).

בין תחומי הקניין הרוחני ניתן למנות, בין היתר, את התחומים הבאים: פטנטים - לא מספיק להמציא פטנט, יש צורך בהליכים רשמיים, כולל רישומו אצל רשם הפטנטים. במידה שנטענת טענה להפרת פטנט יש לבחון האם הוכחה התקדמות המצאתית, מהן זכויות בעל הפטנט, מהו תוקף הפטנט ועוד. גניבת עין- גניבת עין היא עוולה במסגרת דיני הקניין הרוחני, שמשמעה גניבת מוניטין שיש לאדם במוצר מסוים ע"י הטעיה של הציבור. אינטרנט ומחשבים- בימים אלו עם התפתחות הטכנולוגיה, עולות וצצות סוגיות רבות הנוגעות לקניין רוחני במחשבים בכלל ובאינטרנט בפרט, כגון: העתקת תוכנה, הפרת זכויות יוצרים באינטרנט, ועוד. זכויות יוצרים- הפגיעה בזכויות היוצרים של אדם יכולה להיות בשטחים רבים, החל בסופר שכתב ספר, אשר חלקים ממנו הועתקו, עובר בצלם אשר התמונות שצילם הועתקו וכלה בשדות כגון: ספורט, אינטרנט, תקשורת, אופנה, עיצוב וכדומה.

לאור ההתפתחות הרבה בתחום זכויות היוצרים בישראל בשנים האחרונות, נכנס לתוקפו בשנת 2007 חוק זכויות יוצרים¹⁴ במטרה להחליף את התבססות שיטת המשפט בישראל בכל הנוגע לזכויות יוצרים על הדין מתקופת המנדט הבריטי, אשר היה קבוע במסגרת פקודת זכויות יוצרים משנת 1924 ועד שנת 2007. אך למעשה, עדיין קבועות בו מספר הוראות מעבר, לפיהן במקרים מסוימים ימשיך עדיין לחול הדין הישן מתקופה המנדט.

חוק זכויות יוצרים נוסח ונועד מחד, להגן על יוצרים ומאידך, לאפשר לציבור להיחשף ליצירות רבות ככל הניתן. מכאן, שבשביל שהציבור יוכל להינות מיצירות שונות ומגוונות, אשר מהווים את משכלם, כתיבתם ויצירתם של אנשים יוצרים, יש למצוא את האיזון שבין זכויותיהם של בעלי הנכסים הרוחניים, לבין הנאת הציבור

¹⁴ חוק זכויות יוצרים, התשס"ז-2007

מנכסים אלה.

חוק זכות יוצרים, 2007, קובע הסדר מאורגן ופתרונות נדרשים לשאלות ביחס לעצם קיומה של זכות יוצרים ביצירה, חריגים המתירים שימוש ביצירה מוגנת, הבהרות באילו מקרים מדובר בהפרת זכות יוצרים מחד ובאילו מקרים זהו שימוש הוגן מאידך וכן הסדרים קריטיים לכל ניהול של הליך תביעה בגין הפרת זכות יוצרים.

דוגמא הולמת לכך הוא מאמר שפורסם בשנים האחרונות ובו מתוארת עלייה ניכרת במספר הסטודנטים בישראל במהלך השנים האחרונות. דבר המוביל לצמיחתה המטאורית של תופעה חדשה, במסגרתה יותר ויותר חברות מסחריות מציעות את שירותיהן לצורכי כתיבה ועריכה של תוכן אקדמי, ולרבות מאמרים, עבודות בקורסים, ואף עבודות סמינריוניות של סטודנטים. כלומר, אותם סטודנטים בוחרים לשכור את שירותיו של "כותב מומחה", אשר יעשה כל זאת עבורם, תמורת תשלום.

מכאן, שנשאלת השאלה, האם עבודות אקדמיות אלה מוגנות תחת חוק זכויות יוצרים?

בשביל להשיב לשאלה זאת צריך להבין את חוק זכויות היוצרים בישראל לעומקו (ראה נספח א').

על פיו, קיימות מספר סוגים של יצירות מקוריות, אשר מוגנות בבסיסן על ידי חוק זכויות יוצרים. אחת מאותן היצירות, וכנראה הידועה מבניהן, היא "יצירה ספרותית", אשר כוללת יצירה המבוססת בכתב, הרצאה, טבלה, לקט, וכן תוכנת מחשב. כמו כן, החוק קובע כי על היצירה להיות מקורית במהותה, וכן להיות בעלת אופי גשמי, ולא רק בגדר רעיון.

מכאן עולה, כי עבודות אקדמיות מוגנות אף הן על פי חוק זכויות היוצרים, ומשכך אין לבצע בהם כל שימוש שאינו מורשה, וללא היתר מטעם בעל זכויות היוצרים.

אולם, חוק זכויות יוצרים מכיר בזכותו של בעל זכויות היוצרים להעביר את זכויותיו אלו לגורם אחר, בהתאם לרצונו החופשי. כלומר, שחוק זה הוא אינו מחייב באופן מוחלט את הנמנים תחתיו.

לפיכך, מרבית המוסדות האקדמיים, בארץ, מציינים בתקנון המוסד האקדמי, כי הסטודנט מסכים להעביר את הזכויות המלאות על התוכן האקדמי אותו הגיש לרשותו של המוסד, אשר יהיה רשאי לעשות בו שימוש אקדמי חופשי. וזאת לרוב תוך ציון שמו של היוצר המקורי של התוכן. פירוש הדבר הוא שבעת הגשת התוכן

לאוניברסיטה הסטודנט מוותר על זכויות היוצרים שלו בתוכן. ומשכך, הוא אינו רשאי לעשות בו כל שימוש מסחרי, ולרבות מכירתו לגורמים אחרים.

זאת ועוד, בהתאם לדין הישראלי, משקבע בית המשפט כי אכן בוצעה הפרה של זכות יוצרים, יזוכה התובע בפיצוי של בין 10,000 ל-20,000 שקלים חדשים, לכל הפרה באופן נפרד. כמו כן, על מנת להפריד בין ההפרות השונות, יבחן בית המשפט בין היתר את הערך הכלכלי העצמאי של כל שימוש אסור ביצירה.

בנוסף, עולה השאלה האם הגנת זכויות יוצרים מוגבלת בזמן? התשובה על כך היא חיובית. ההגנה על מרבית סוגי היצירות פוקעת בתום 70 שנים לאחר מותו של היוצר, ולאחר מכן היצירה הופכת לנחלת הכלל.

38. זכות יוצרים ביצירה תהא למשך חייו של היוצר וכן שבעים שנים לאחר מותו.¹⁵

ניתן להבין מדוע הסעיפים השונים, הבאים תחת ההקשר של עבירת הגניבה, מרובים בשינויים ובתיקונים רבים. הגורמים לכך הם עידוד חופש העיסוק והתחרות החופשית אשר יכולים לפגוע לפעמים בזכויותיו של אחר בקניינו הרוחני. המתח בין תחומים אלו ובין תחומים אחרים הנוגעים לקניין הרוחני יוצרים עניין רב ומציבים בפני בתי המשפט סוגיות ושאלות לא פשוטות, במיוחד לאור ההתפתחויות הטכנולוגיות הרבות והמהירות שחלו בשנים האחרונות.

¹⁵ פרק ו': תקופת זכות יוצרים, חוק זכות יוצרים, תשס"ח-2007

פרק שלישי- השוואה בין המשפט העברי לישראלי

עד כה, דנו בגניבה כפי שחוקיה וסעיפיה היו מצויים בימי המשפט העברי ובימנו (המשפט הישראלי).

ניתן לומר כי הבדלים רבים פוקדים את המשפט העברי והמשפט הישראלי בנושאים שונים. לפיכך, נערוך השוואה בין המשפט העברי למשפט הישראלי על הגניבה.

ראשית, במשפט הישראלי ניתן לראות 2 הגדרות מדויקות המתייחסות להגדרותיו של מיהו גנב. בניגוד לכך, במשפט העברי לא קיימות הגדרות אלו, אלא רק "גניבת ממון" "גניבת שה ושור" וכו..

שנית, המשפט העברי מתייחס לעבירת הגניבה ללא כל חשיבות האם הגניבה היא קטנה או גדולה. על עבירת גניבה גדולה יעשה הדין וגם על עבירת גניבה קטנה (ראה הרמב"ם, ספר נזיקין, הלכות גניבה הלכה א).

אולם, במשפט הישראלי, קיימת הגנה בדין הפלילי והאזרחי והיא הגנת זוטי דברים¹⁶. לפיה לא יעמוד אדם לדין ולא יישא באחריות פלילית למעשה זוטי וקל ערך. מכאן ניתן להסיק, שבעת שאדם גונב מסטיק מהמכולת, ע"פ המשפט העברי הוא חייב בדין, וע"פ המשפט הישראלי הוא אינו חייב בדין.

כמו כן, על עבירת הגניבה במשפט העברי אין הכאה או כליאה. וזאת כדי שהגנב יוכל להחזיר את הקרן לבעליו. רק לאחר שיחזיר יהיה ניתן לכלוא אותו. בנוסף, העונש במשפט העברי הוא תשלום תשלומי פיצויים הנקראים תשלומי כפל, ארבעה וחמישה. במשפט הישראלי לעומת זאת, העונש על עבירת הגניבה הוא מאסר של עד 3 שנים, ובנסיבות מיוחדות 4 שנים ואף יותר. ובנוסף תשלומי פיצויים שאותם ייקבע בית המשפט.

במשפט העברי, גנב שהודה במעשה הגניבה שביצע יהיה פטור מתשלומי הפיצויים (הכפל) אך יצטרך להשיב לבעלים את דבר הגניבה. במקרה בו הגנב מודה בגניבתו במשפט הישראלי, יהיה השופט צריך להפעיל שיקול דעתו בהתאם לנסיבות המקרה, ויוכל להפחית ממאסרו של הגנב (ראה פסק דין 2 משפט ישראלי).

¹⁶ זוטי דברים היא הגנה העומדת לנאשם במשפט פלילי, בהתאם לסעיף 34 יז לחוק העונשין,

זאת ועוד, שבעת שקטין מבצע את עבירת הגניבה במשפט העברי, ראוי שבית הדין יכה אותו כדי לחנכו לא לגנוב.
במשפט הישראלי נאסרת הכאת הקטין לצורכי חינוך.

במשפט הישראלי הוכנס לתוקפו חוק זכויות יוצרים, המגן על זכותם הבלעדית של יוצרים ליצירותיהם מפני גניבה, שיכפול, או העתקה. מנגד, במשפט העברי לא הוכרה זכות היוצרים ועקרון הקניין הרוחני, וזאת משום שהדפוס הומצא רק בשנים מאוחרות יותר.

סיכום:

לסיכום, אני מעוניין לציין שבהתחלה נרתעתי מהכנת העבודה. ככל שהעבודה התקדמה נוכחתי לגלות כמה נושא הגניבה ובכלל נושא המשפטים פורה עמוק ומעניין.

בעבודה זאת התעסקתי במשפט העברי והלכותיו לגביי עבירת הגניבה, במשפט הישראלי חוקיו ופסיקותיו ולבסוף קיימתי השוואה בניהם.

הגעתי למסקנה שעניין הגניבה שונה בתפיסתו בין המשפט העברי, למשפט הישראלי משום שלכל סוג משפט יש את המאפיינים היחודיים לו ונקודת ההשקפה שלו, בהתאם לרוח התקופה.

אך עם זאת, ניתן לראות את המשותף להם: הדיון המעמיק והחומר הנמצא על הגניבה גם במשפט הישראלי וגם במשפט העברי, מה שמוכיח את הרלוונטיות של נושא הגניבה לזמנים השונים.

נספחים :

נספח א' - חוק זכויות יוצרים 2007

היצירות שבהן יש זכות יוצרים

4. (א) זכות יוצרים תהא ביצירות אלה :

(1) יצירה מקורית שהיא יצירה ספרותית, יצירה אמנותית, יצירה דרמטית או יצירה מוסיקלית, המקובעת בצורה כלשהי ;

(2) תקליט ;

ובלבד שהתקיים לגבי היצירות האמורות אחד התנאים הקבועים בסעיף 8 או שיש בהן זכות יוצרים מכוח צו לפי סעיף 9.

(ב) לעניין סעיף קטן (א), מקוריות של לקט היא המקוריות בבחירה ובסידור של היצירות או של הנתונים שבו.

ביבליוגרפיה:

חקיקה:

חוק העונשין, תשל"ז, 1977 סעיף 383, 384

גניבה בנסיבות מיוחדות (תיקון מס' 101) תש"ע-2009

חוק זכויות יוצרים, התשס"ז-2007

נבו- <https://www.nevo.co.il>

פסיקה:

25870-12-09, מדינת ישראל נ' מאיה יונייב

גניבה בידי עובד ציבור: עובד מכס גנב חובות שנגבו, מתוך LawGuide

ספרות אקדמית:

מאמר " קניין רוחני - מהו? ואיך מגנים עליו?" - <https://www.mishpati.co.il>

אתר זכויות יוצרים- <https://www.iprights.co.il>

עו"ד יורם ליכטנשטיין- <https://www.y-law.co.il>

משפט עברי

ויקיטקסט- <https://he.wikisource.org>

אתר ישיבה [-https://www.yeshiva.org.il](https://www.yeshiva.org.il)

<https://www.ynet.co.il>

אתר תורת אמת- <http://www.ateret4u.com>